

Enhörna Hembygdsförening

Årgång 9, nummer 1

april 2007

Enhörna Hembygdsförening inbjuder till

ÅRSMÖTE

Söndagen den 29 april 2007, kl 15.00 i Bygdegården

Program

- ⇒ Sedvanliga årsmötesförhandlingar
- ⇒ Kaffe, lotteri och försäljning av vykort, skrifter och smycken
- ⇒ Föredrag

Kändisar i Enhörna

Vad förenar 91:an Karlsson, Ingrid Bergman, Arne Sucksdorff och Per Rådström? Jo de tillhör skaran av kändisar som någon gång bott i Enhörna. Om dessa och andra kulturpersonligheter med anknytning till bygden berättar Peder Edström.

VÄLKOMMEN

Motioner till årsmötet ska vara styrelsen tillhanda senast 2007-04-23

Brandtriangeln vid Lövsta

Under arbetet med att flytta Lövsta-mangeln (se bladet december- 06) fick vi en förfrågan från Gösta Wallén om vi var intresserade av en brandtriangel som långt tidigare stått på Lövsta. Gösta hade räddat triangeln från att slängas och den hängde nu utanför hans hus. Triangeln var rejält rostig men annars i bra skick. Ställningen och upphängningsanordningen var däremot helt upprutten. Vi hämtade triangeln och körde den till Henrik Klasson som lovat fixa en ny ställning och upphängning. Lagom till nyår fick undertecknad ett samtal från Henrik som undrade om jag inte ville ringa in det nya året med hjälp av triangeln. Triangeln hängde nu i en smidd krok som satt i en ställning med snarlikt utseende som den ursprungliga. Ställningen var struken flera gånger med en blandning av lika delar trätjära, balsamterpentin och linolja, den doftade underbart. En vackrare "inklangning" av ett år har åtminstone inte jag upplevt tidigare. Brandtriangeln kommer att få en hedersplats utanför museet där ni kan lyssna till klangen från forna tider.

/Leif

Henrik Klasson vid brandtriangeln

NÄR YTTER-ENHÖRNA VÄGEN RÄTADES MED HJÄLP AV KORP SPETT OCH SPADE.

I forna tider, före storskiftet, slingrade vägen till och genom de gamla byarna. Fram till 1930 gick vägen fortfarande

via Väsby by och Stjärna by. Skötselbestyren av Enhörnas vägar har ändrats under åren. Längre tillbaka hade gårdarna sina tilldelade vägstycken. Julius Andersson i Tomtbacken och

Erik Jacobson i Tuna skötte vägen från Malmsjön till Tuna. Hela det vägstycket krattade gossen Erik Andersson efter grusningen inför höstsynen. Man körde upp grus från Ekeby och lade i högar efter vägen för att ta av vid vägunderhållet om hösten. Den årliga vägsynen gjordes var höst. På vintern var det snöplogning. Tuna hade plogningen ifrån Tuna till Bastmora. Ibland räckte det med två hästar. Vid större snömängder spändes fyra hästar för snöplogen.

År 1930 rätades och förbättrades vägen i Ytter-Enhörna genom så kallade "nödhjulsarbeten". Stor arbetslöshet rådde i landet och här kunde några för en tid få sin utkomst. Vägbygget bekostades inte av kommunen utan det ersattes genom vägstyrelsen. Månsson på Ekeby var med i länets vägstyrelse. En del mark löstes in.

Basen för arbetet hette Holmberg. Han hade med sig tre, fyra man från Sala. En av dem kallades Sala-Lasse. De karlarna var arbetande arbetsledare. Dessutom var det Enhörnafolk, bönder med hästar och vagnar samt "lösfolk". Vagarbetarna hade inte lika långa arbetsdagar som jordbruksarbetarna. På vägen arbetade man ungefär från kl 7 till 17 medan jordbruksarbetarna brukade sluta kl 19.

Chefen Holmberg var ibland så onykter att han inte kunde cykla. 16-årige Erik fick då köra honom med häst och vagn när han skulle leda och inspektera arbetet. Karlarnas lön var 1 krona per timme. För häst och karl betalades 1 krona och 25 öre per timme. Allt arbete gjordes för hand. Inte en maskin, inte en grävskopa användes under arbetet. Korpar, spett, spadar, krattor, skottkärror och hästdragna bultvagnar var enda redskapen. Man hade ingen vält. Vägen "packades" något av transportererna under arbetets gång. När fyllningen var klar sladdades vägen med en vanlig jordbrukssladd före grusningen. Då det var klart att grusa vägen köpte Holmberg en lastbil som kördes av Leander Larsson. Gruset krattades med handkratta. (Vid första beläggningen många år därefter användes oljegrus som höll mycket dåligt. Långt senare gjordes "riktig asfaltering"). Alla vägtrummor gjordes av sten. En mas ledde det arbetet. Han satt och kilade och högg till de stenarna. Vissa broar hade stora fyrkantiga huggna stenstolpar och räcken.

Vid Valla skola ringlade vägen genom Väsby by. Nu gjordes den rak vid sidan av byn. Raksträckan vid sidan av kyrkan tillkom. Vägen i Stjärna by ersattes med en rakare väg vid sidan om. Den äldsta vägen i Stjärna gick över Missionshuset och Överblick. Det ändrades vid en tidigare ombyggnad - inte 1930. Vid Riskorset uppe vid Malmsjön börjades ombyggnaden av vägen. Malins sten låg ca 100 meter före Trolltallen. Den stenen försvann helt 1930 när vägen drogs fram just där. Det var en rätt låg sten som var lämplig sittsten för trötta vandrare. Stenen fick sitt namn då det var platsen där flickan Malin blev ihjälripen av vargar.

(Bygdeskildraren och fotografen Amadeus Bianchini intervjuade bland andra Mor Karin i Stjärna. Mor Karin mindes denna händelse med Malins död som man kan läsa om i Bianchinis Sörmländska Socknar fjärde häftet s 47 utgiven 1919) Detta stycke vägshistoria har berättats av minnesgode sagesmannen Erik Andersson La Väsby f 1914 - som var en av körkarlarna under hela arbetet.

Barbro E Sjöström

Erik Andersson, någon gång på 1940-talet.

FOTOGRAFI NR 690 I SLÖJDSALEN

”Soldaten August Nyström i Hammarby var också sockenskräddare. Nyström var född 1839 och han avled 1908. Han bodde i en liten stuga med ett rum och kök. Nyström satt och sydde i köket. Han satt inte på bordet, som skräddare ofta brukade göra. Skräddarbordet fick familjen också använda som matbord då blev det att plocka bort all sömnad. När August Nyström avled, fortsatte hans gumma skrädderiet. Hon hette Charlotta Nyström, var född 1849 och avled på 30-talet. Charlotta Nyström sydde många storvästar men också kostymer och annat. Symaskinen var en trampmaskin av märket Norran. Det var en lite kraftigare variant av de maskiner folk hade i hemmen.”

AUGUST NYSTRÖM föddes 1839 och var näst yngste sonen till soldaten Carl Eric Åker och Christina Carlsdotter i Skälsta.

CHARLOTTA ANDERSDOTTER föddes 1849 i Ekensbergs statorp Grindstugan. Fadern hette Anders Ersson och modern Ulrica Larsdotter.

Kortfattad levnadsbeskrivning över August och hans familj:

Som sjuuttonåring lämnade August hemmet på fastlandet och tog plats som dräng vid Ridö Äng under några år. Tjugo år gammal flyttade han sedan till Stockholm, där han arbetade ett par år. 1861 flyttade Skräddargesällen August hem till far och mor igen. I augusti 1866 blev han antagen som soldat N:o 1046 för Hammarby Rote. Han fick då efternamnet Nyström.

1867 gifte han sig med den tio år yngre Ulrica Charlotta Andersd:r. 1868 fick de det första barnet, dottern Augusta Charlotta. Sedan blev det ytterligare tio barnafödslar för Ulrica Charlotta, den sista 1894. Några av barnen dog som små, men fem döttrar och tre söner uppnådde vuxen ålder.

August började alltså ”soldatkarriären” 1866. 1870 gick han igenom ”underbefälsskolan å Carlsborg” där han blev tilldelad utmärkelsetecknet ”2 gula redgarnssnören å venstra öfverarmen”.

1874 blev han förordnad till timmerman och 1877 avlade han timmermansexamen ”med beröm Godkänd å Malma Hed”. Även då blev han tilldelad utmärkelsetecknet. Därefter blev han befördrad till vice korpral den 6 april 1880.

I augusti 1888 blev han, tillsammans med brodern Adolf, av Regementschefen dömd till vaktarrest för fylleri samt ”förlust af utmärkelsetecknet och entledigad från v. Korpralsbefattningen”. August fick sex dagar i arresten, två dagar mer än brodern, bara för att han var vice korpral. Man kan fundera över vad som låg bakom det plötsliga avsteget från den tidigare prickfria soldatbanan. Vid generalsmönstringen i juli 1893 anmäldes August till ”afsked med rätt till underhåll på expektans”. Han var då nästan 54 år gammal.

August var också fiolspelman och deltog vanligen i t ex midsommarfirandet på Ekensberg. Från detta firande har det bl a berättats så här av gamla sockenbor:

”Majstången var rest mitt för mejeriet, det var Nyström som spelade fiol. Trakteringen var vid pumphuset, en liten paviljong, där var det ett stort långbord duktat med kaffe och smörgåsar och svagdricka. Det var i kaggar som stog bredvid och ett glas punsch serverades också i glas på bordet”. Familjen fick bo kvar i soldattorpet och August avled där i mars 1908 av hjärtfel.

Yngsta dottern Gerda Wilhelmina var då nästan fjorton år och änkan Charlotta försörjde dem som sömmerska. Charlotta avled i oktober 1935 av lungkatarr, 86 år gammal.

Bertil Wallin

Till minne av vår hedersmedlem Lennart Lindqvist som avled i början av året. Lennart var under många år styrelsemedlem i föreningen. Han arrangerade också utställningar och var en flitig fotograf. Panoramafotografiet från Lurberget som pryder en vägg i Storskolan är bara en del av alla fotografier Lennart bidragit med till föreningens arkiv.

Det som dock mest förknippas med Lennarts hembygdsarbete är den kyrkbänk han tillverkat och som idag står i Överenhörna kyrka. Bänken är en exakt kopia av den läs- och skrivpulpet som år 1875 skänktes av dåvarande Överenhörna församling till Statens historiska museum.

Tack Lennart för ditt engagemang i hembygdsarbetet.
/Styrelsen

Läs- och skrivpulpeten i Överenhörna kyrka, en exakt kopia av originalet från 1400-talet.

Verksamhetsåret 2006 är avslutat och planeringen för det nya året är i full gång. Styrelsen träffas regelbundet och ambitionerna är höga, men tyvärr räcker inte tiden till för att genomföra allt i den takt vi skulle vilja.

Hembygdsbladet är nu inne på sitt 9:e utgivningsår. Tack vare ett antal medlemmar som förser oss med nya berättelser från forna Enhörna så kan utgivningen fortsätta. En av föreningens viktigaste uppgifter är att sprida kunskap om bygden, därför får **alla** hushåll i Enhörna sitt eget exemplar. Vi hoppas att ni uppskattar bladet och stödjer vårt arbete genom att bli medlem.

Museet som finns i skolan nära Överenhörna kyrka, visar utöver en autentisk skolmiljö också bilder och saker från svunna tider. Öppettider är söndagar juni-september, 13.00 - 16.00

Fotoutställningen i slöjdsalen omfattar hundratals fotografier med motiv från det gamla Enhörna. Utställningen växer hela tiden med nyinkomna kort som "scannats" från gamla original.

Årsmötet 29 april innefattar en presentation av kulturpersonligheter med anknytning till Enhörna.

Nationaldagen 6 juni, fanborg, sång och tal, firar vi vid museet, då även årets sommarutställning öppnar.

Höstmarknaden hålls som vanligt sista söndagen i augusti, mer information kommer senare.

Sommarutställningen 2007 handlar om mötesplatser i Enhörna

Vandring i Sundsvik. Den 16 juni upprepar vi (efter önskemål) den intressanta vandringen.

Hembygdsrundan. Den 27 maj genomför vi tillsammans med hembygdsföreningarna runt Södertälje en gemensam hembygdsdag. Mer information kommer.

Detta är ett urval av de aktiviteter som är planerade, vill du veta mera vad vi gör så bli medlem och kom till årsmötet.

Avslutningsvis lite om medlemsläget. Vi närmar oss 500 registrerade medlemmar och under senaste året har vi hälsat ett 30-tal nya medlemmar välkomna. Du som vill stödja arbetet med att bevara hembygdshistorien, bli medlem i Hembygdsföreningen!

Vi önskar er alla en trevlig fortsättning på 2007 och hälsar er välkomna till museet i sommar.

Enhörna april 2007
Styrelsen i Enhörna Hembygdsförening

Enhörna Hembygdsförenings styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05	Arnold Deile	tel: 550 443 10
Olle Karlsson, vice ordf	tel: 550 440 37	Jan Munck	tel: 550 420 14
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30	Bo Staflund	tel: 552 461 35
Anne-Marie Andersson	tel: 550 420 16	Sven-Eric Åkerman	tel: 550 491 84
Mona Elveskog	tel: 550 420 28	Peder Edström	tel: 550 441 03

Box 39, 15023 Enhörna, Medlemsavgiften är 75/100:-/år (enskild/familj)
Postgiro 23 89 45-0, Bankgiro 822-6565

Hembygdsmuseet öppnar 6 juni och hålls sedan öppet söndagar juni-sep, 13.00 - 16.00